

in ipsis Ecclesie gallicane incunabulis a s. Nepotiano quidam Artemio administratam extremam unctionem refert Gregorius turonensis (1), susceptam a s. Eugendo abbate, qui circa an. 510. vita functus est, testem habemus coequallem ejus biographum (2), ut taceam de s. regina Clotilde, quae, ut legitur in ejus actis, prius inuncta est a sacerdotibus oleo sancto, deinde eucharistia resecta; aliisque non paucis, qui omnes ante sec. IX. floruerunt (3).

Ad 2. N. Etenim agit Origenes loc. cit. tum de poenitentia, tum de extrema unctione; duplex porro assignat inter utrumque sacramentum discrimen: primum quod extrema unctio per oleum, et quidem solis infirmis administratur, non item vero poenitentia; alterum, quod per poenitentiam et confessionem graviora peccata, per unctionem vero leviora remittantur.

Ad 3. D: Adscribunt adjecti patres haereticis unctionem superstitiosam ignotis barbarisque vocibus collatam ad nescio quam redemptionem obtinendam; C. prout in Ecclesia catholica administrari consuevit N. Scilicet quemadmodum baptisma, eucharistiam aliaque sacramenta haeretici illi foede temerant, ita et sacramentum extremae unctionis simularunt. Haereticis enim quae veritatem retinere detrectat eam saltem velut aemula imitatur. Ex superstitiosa porro illorum haereticorum agendi ratione circa morientes ineluctabile praxis ac fidei Ecclesiae catholicae documentum eruiamus; neque enim illum ritum retinuerent ac temerassent haeretici illi nisi in Ecclesia a qua discesserunt, obtinisset (4).

Ad 4. D. Dubitavit Decentius de hujus sacramenti ministro ac subjecto, C. de sacramenti veritate N. Id constat ex Innocentii verbis, seu responsione ad Decentium data.

Ad 5. D. Juxta glossam extrema unctio ex iis sacramentis non est, quae imprimunt characterem, adeoque reiterari non possunt, C. non est sacramentum simpliciter N. alioquin eam non contulisset cum poenitentia, quae licet iterari possit, est tamen sacramentum.

Inst. Quis prudens extremam unctionem inter sacramenta recenseat de cuius institutione, materia,

(1) *Histor. Eccles. Francorum*, lib. 1. cap. 41. scribit enim. « Apud Arvernos sanctus Nepotianus quartus habebatur episcopus... A sancto autem Nepotiano visitatus (Artemius infirmus) atque oleo sancto perunctus, tribuente Domino reddidit sanitati. »

(2) Cf. Mabillon *actor ss. ordin. s. Benedicti*, p. 576.

(3) Cf. Chardon *Hist. de l'extrême-onction*, p. 400. seq.

(4) Satis est oculos conjicere in citatos auctores, ut quisque intelligat ritum superstitiosum illos haereticos usurpassse. Sufficiat nobis afferre quae de valentinianis scribit s. Irenaeus l. c. ex versione Billii: « Sunt alii, inquit, qui jam jamque ex hac vita excessuros redimant, oleum aquae immixtum in eorum capita injicientes, una cum iis invocationibus, quas superius commemoravimus. Quod quidem eo faciunt, ut a superioribus principibus, et potestatibus apprehendi et teneri nequeant, atque ut internus eorum homo invisibili modo ulterius ascendat: perinde nimirum ac corpora eorum inter res conditas relinquantur. » Invocationes vero quas a se commemoratas scribit s. Irenaeus haec sunt: *Basena, Chamassi, Baamora, Mystadia, Ruada, Cusia, Babephor, Calathi*. Quid porro is commune est cum extremae unctionis ritu? Cf. Fevardeum in cap. 18. hujus libri.

forma, ministro, subjecto et effectibus romani ipsi praecipui theologi acerrime inter se digladiantur?

R. D. Ita ut haec disputationes ipsam substantiam non attingant, C. ita ut attingant substantiam ipsam N. Omnes enim theologi unanimi consensu extremam unctionem uti vere ac proprie sacramentum habent. Haec praecipua veritate constituta, in cetera deinde subtilius inquirunt, uti fit circa veritates reliquas ab ipsis protestantibus; ejusmodi autem quaestiones cum dogma non attingant, ejus veritati obesse nequeunt.

Quid porro de his singillatim verisimilium censendum sit ex scholiis quae jam subjicimus patebit.

CAPUT II. IN SINGULAS SACRAMENTI EXTREMAE UNCTIONIS PARTES SCHOLIA.

I. Circa istius sacramenti institutionem apud veteres nulla quaestio: cum satis illis fuerit olei sancti unctionem ab Apostolo repetere, donec insequentibus saeculis scholastici inquirere coeperunt, utrum Christus, an vero Apostolus, accepta a Christo ad id specialis auctoritate, vel interiori Spiritu Sancto docente, hoc sacramentum instituerit (1); seu utrum Christus immediate aut mediate instituerit extremam unctionem. In varias autem abierunt sententias. Post Tridentinum vix dubitari posse videtur Christum immediate hoc instituisse sacramentum, quod B. Jacobus postea promulgavit (2).

II. In comperto est materiam quam remotam vocant, juxta s. Jacobi verba oleum esse ex olivis expressum; hoc enim solum olei nomine absque ullo addito significatur. Sane olei olivarum meminerunt Graecorum euchologia (3), rituales latinorum libri (4) et veteres patres. Quod si *chrisma* vox interdum apud veteres occurrit cum sermo est de hoc sacramento, haec non est referenda nisi ad unctionem, quae a Graecis *chrisma* dicitur (5). Ast non minima viget controversia circa benedictionem huic oleo annexam. De hac Tridentini patres docuerunt: « Ex

(1) Ita inter ceteros sensisse videtur s. Bonaventura, Bruliferus, Peresius alique non pauci scholastici.

(2) Amolo Lugdunensis episcopus qui ante nongentos et amplius annos floruit in ep. ad Theobaldum episc. Lingonensem utrumque conjunxit scribens: « Si autem et languores aliqui, ac debilitates accidunt, juxta Evangelicum et apostolicum praecipuum, praesto habet unusquisque ut inducat presbyteros » etc.

(3) Cf. Goarium in *Euchologia* p. 453. et p. 456. not. 25. Arcudium *De concordia*, etc. lib. v. cap. 1. ubi scribit: « Materia est purum oleum, quod non sit permixtum cum aliis aromatis instar unguenti confirmationis. » Sic reliqui scriptores Graeci.

(4) Cf. Martenium *De antiquis Ecclesiae ritibus* lib. 1. p. 2. cap. 7. art. 4.

(5) Non videtur tamen improbabilis Suarezii conjectura, dum scribit tom. iv. in 5. p. s. Th. disp. 40. sect. 1. n. 10. « Imo aliquando videtur Ecclesia uca hac materia (mixtione olei et balsami) etiam ad unguendum infirmos. » Hac ratione explicantur quae opponit Basnagius ex s. Jo. Damase. in orat. *De iis qui in fide dormierunt* n. 18. « Velut enim, qui unguento (gr. *μύρον*) aloeve sancto oleo aegrotum cupit ungere, et ex *Ord. Rom.* tom. x. Bib. PP. p. 70. ubi extremae unctionis materia unguentum compositionis, atque permixtionis vocatur (quem tamen textum in nullo Ordine Romano ex iis quos consului, reperire potui). Quin tamen necesse sit asserere cum Basnagio mutatam fuisse hujus unctionis materiam, cum fieri poterit ut parva quantitas alterius liquoris oleo permisceretur; quam commixtionem verae materiae minime officere recte observat ibid. Suarez.

apostolica traditione per manus accepta... intellexit Ecclesia materiam esse oleum ab episcopo benedictum (1). Certe hujus benedictionis, ut vidimus, jam meminit s. Innocentius I. Sed utrum haec episcopi benedictio necessaria sit necessitate praecipui divini seu sacramenti an solum ecclesiastici, ut graves theologi sentiunt, qui propterea negant hanc benedictionem ad essentiam sacramenti pertinere, nihil certi statui posse videtur (2). In praxi tamen tutiorem partem tenendam esse in administratione hujus sacramenti nemo est qui ambigat. Illud autem certum est, prout observat Benedictus XIV. oleum infirmorum ex expressa vel tacita summi pontificis concessione a simplici presbytero confici posse. Certum praeterea est orientales presbyteros passim oleum infirmorum benedicere ab omni retro aetate, quin tamen haec de causa objurgati unquam fuerint (3).

III. Quod attingit ad partes corporis ungendas, seu ad materiam proximam, illud solum dici potest, unumquemque debere ritum sequi, qui viget in Ecclesia in qua sacramentum istud administratur. Mirasiquidem semper viguit haec in parte varietas. Alicubi enim plures, alicubi pauciores partes inungebantur et adhuc inunguntur (4). Aliquando non nisi una pars inuncta fuit, ut patet ex vita s. Eugendi cujus tantum fuit inunctum pectus (5). Imo vel in ipsa Ecclesia romana, si instet mortis periculum, sub generali formula frons solum inungitur.

IV. Eadem ferme varietas viguit circa formam, quae ad longum tempus in Ecclesia latina indicativa fuit; sic enim Ambrosiana se habebat aetate s. Bonaventurae: « Ungo te oleo sanctificato in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, ut mori militis uncti, praeparatus ad certamen aereas possis superare potestates » (6). In sacramentario Gregoriano haec similiter forma occurrit: « Ungo te de oleo sancto » etc. (7): huic plures paucioresve adiciebantur

(1) Sess. XIV. *De extrema unct.* cap. 1.

(2) Cf. Benedictus XIV. *De Synod. Dioc.*, lib. VIII. cap. 7. § 4.

(3) Ibidem — Altamen Suarez l. c. n. 8. contendit benedictionem episcopi ita ex Christi institutione necessariam esse, ut neque a rom. pontifice possit ea committi simplici presbytero. Videtur quod eximius hic doctor nunquam legerit Euchologia Graecorum ex quibus constat quod ab immemorabili, rom. pontificibus annuentibus sacerdotibus oleum ad unguendum infirmos benedicant. Hunc morem, ut observat Benedictus XIV. Armeni etiam retinent, uti et reliquae orientales communiones, quem probavit Innocentius VIII. ac iterum Benedictus ipse XIV.

(4) Cf. Martenium loc. cit. § 8. Launorum op. cit. *Explicata Ecclesiae traditio circa partes corporis*, etc. cap. 1.

(5) In ejus vita apud Mabillon l. c. legitur: « Cum ultra sexagenariam aetatem fere sex mensibus praedictus Pater inaequalitate corporis laboraret... vocato uno ad se de fratribus, cui cum libertate peculiari olim etiam perungendum infirmos opus injunxerat, secretissime quoque sibi pectusculum petiit, ut moris est, perungi. » In libro vero sacramentorum s. Gregorii M. post recitatas tres ad unguendum infirmum orationes dicitur: « Postea faciat ei signum crucis in capite de oleo benedicto. »

(6) Cf. s. Bonavent. in 4. dist. 23. q. 4. Cf. etiam Martenium loc. cit. ubi plures eosque antiquissimos Ordines profert qui non aliam formam exhibent quam indicativam. *Ungo te de oleo sanctificato, aut ungo oculos, ungo pedes*, etc.

(7) Op. s. Greg. M. edit. Maurin. tom. iii. pag. 256.

preces, lectio epistolarum s. Pauli et s. Jacobi, psalmi qui a poenitentia vocantur, etc. (1). Ex his porro formis quas per plura saecula in Ecclesia viguisse novimus, pronum est inferre formam deprecativam ad essentiam non pertinere, ut nonnulli scholastici autumarunt (2); imo colligimus nec necesse esse ut omnes effectus per formam significantur; quemadmodum enim antiquitus nulla remissionis peccatorum mentio expresse fiebat, sic neque in forma quae nunc temporis in usu est ulla fit expressa mentio roboris ac fortitudinis quae per hoc sacramentum confertur ad superandas diaboli tentationes ac insidias. Consistit haec enim in illis verbis: « Per istam sanctam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid per visum, etc. deliquisti. »

V. Ambigendum autem non est solum sacerdotem idoneum esse hujus sacramenti ministrum, ut liquet ex verbis Jacobi ab universa traditione expositis (3). Audiendi propterea non sunt haeretici Basnagius (4) et Launoius (5), dum contendunt interdum a diaconis imo vel ab ipsis laicis in necessitatibus casu hoc sacramentum fuisse administratum. Profecto rationum momenta, quae ad hoc persuadendum proferunt, levia prorsus sunt ac futilia. Etenim id non evincunt in primis verba Innocentii I. « Sancto oleo chrisma ab episcopo confecto, non solum sacerdotibus, sed et omnibus christianis uti licet in sua, aut suorum necessitate inungendo; » illud enim inungendo non de activa unctione, sed de passiva, hoc est, non de collatione, sed de receptione hujus sacramenti accipiendum est, ut patet 1. ex toto contextu, et ex argumentatione s. pontificis; 2. ex absurdo quod alioquin sequeretur, nisi eo sensu quem indicavimus verba Innocentii acciperentur, posse nempe quampiam sive presbyterum sive laicum semetipsum

ubi etiam Cf. not. 912. Hugonis Menardi, qui plures etiam alias formas colligit verbis indicativis expressas, easque mortificis vindicat.

(1) Cf. Citi. AA.

(2) Inter hos non infimum locum obtinet Simonnet, qui eadem ratione, qua, ut vidimus, contra omnium antiquorum documentorum fidem constituit nullam esse absolutionem forma deprecativa prolata, sic in tract. 16. de extr. unct. Disp. 1. art. 3. resp. 3. adstruit, repugnantis antiquis documentis, nullam esse formam extremae unctionis verbis indicativis conceptam. Veteres scholastici venia digni erant, cum nondum reperta fuerint documenta, quae postea detecta sunt. Nimis propterea acerbe perstringuntur a Menardo ac Martenio, qui inter cetera scribit l. c. art. 3. § 9. « Haec (verba) in quibusdam ritibus modo absoluto, in aliis deprecativo, in nonnullis partim absoluto, partim deprecativo enuntiantur. Qua de re frustra disputant scholastici, cum parvi referat quovis modo proferantur, dummodo in nomine Domini, quod solum requirit Apostolus, proferantur. Nec omnibus argumentationum suarum cavillationibus formas absolutas convellere poterunt, quas omnis approbavit antiquitas, nec respuerunt insigniores theologi. »

(3) Veteres protestantes presbyterorum nomine aetate seniores exposuerunt: Carzovius intelligit viros perites, pios, cordatos, etc. alii, ut paulo ante vidimus, exponunt etiam de viris medicinae peritissimis, nunc vero nobis dant ea voce hic significari ecclesiae ministros. Hinc Rosenmüller cum Nösselt. fasc. II. p. 258. observant Presbyterorum Ecclesiae nomen in N. T. libris semper de viris in Ecclesia primariis, iisque vel magistris vel praesidibus usurpari.

(4) In *annalibus politico-Eccles.* ad an. 88. n. 10.

(5) Op. cit. *Explicata Ecclesiae traditio circa ministerium*, etc. Observ. 2. et 3.

sacramentaliter inungere. Grammaticis porro onus relinquimus ostendendi ejusmodi gerundia ab auctoribus aureæ latinitatis in significatione passiva sæpissime fuisse usurpata. Sane Virgilius, Georgic., III, v. 454. scripsit

« ...Alitur vitium, vivitque tegendo »

id est, dum tegitur (1).

Nec deinde id evincunt verba Ven. Bedæ, qui in cap. 5. epistolæ s. Jacobi infirmos adhortatur, ut seniorum adjutorio se curari meminerint, neque ad juniores, minusve doctos causas suæ imbecillitatis deferant. Nam ut ex orationis serie liquet, Beda Jacobi verba: *infirmatur quis in vobis*, non solum litterali sensu de infirmitate corporea, sed etiam metaphorice de spirituali aegritudine exposuerat; hinc jure merito ipse monebat ut in sacramento poenitentia, vel ubi de salute animi sempiterna agitur ad sacerdotes seniores confugiamus, si auctoritate, experientia, doctrina junioribus præsent.

Neque denique id evincunt ecclesiastica monumenta, quæ Basnagius et Launois collegerunt, vel Thomæ Waldensis auctoritas. Illa siquidem monumenta non respiciunt nisi unctionem cæremonialem (2). Thomæ porro Waldensis auctoritas tanta non est, ut eam Tridentini auctoritati præferamus.

Periade autem est, ad essentialiam hujus sacramenti quod spectat, sive ab uno, sive a pluribus sacerdotibus conferatur. Etsi enim antiquitus in utraque Ecclesia Orientali et Occidentali a pluribus sacerdotibus hoc sacramentum passim administraretur (Cf. Marten., l. c. art. 3 et 4), non desunt tamen exempla de administrata extrema unctione ab uno

(1) Cf. Constant in annotat. ad hunc loc. ubi ostendit ab Innocentii mente aberrare eos, qui eum hoc loco omnibus christianis tum se tum suos oleo sancto unguendi jus attribuerent, et fideles omnes hujus sacramenti ministros prædicare arbitrantur; præsertim cum s. pontifex nondum hoc de unctionis ministro, sed de eo tantum cui conferri possit sermonem habeat. Inde enim ad alteram progreditur questionem, an scilicet presbyterorum ita proprium sit hoc sacramentum administrare, ut illud conferre episcopis non liceat, falsam nonnullorum ea de re opinionem, de qua illum Decentius consulendum duxerat, confutat. Et hæc quidem Decentii interrogatio, quantum abhorreret ab illo tempore fide, ut christiani quique infirmos sacro oleo ungeri posse crederentur, aperte indicat. Ex quibus liquet quam parum se acutos exhibuerint Launois et Basnagius.

(2) Sane singula expendi documenta, quæ illi auctores proferunt, nec ullum reperi quod non spectet ad unctionem cæremonialem, quæ olim in usu erat ad implorandam a Domino sanitatem. Nonnulla vero ad rem præsentem nullo modo spectant, cujus modi sunt quæ refert Basnagius ex Sulpicio Severo Dial. III. cap. 3. et ex s. August. de Civit. Dei. lib. xxii. cap. 8. Nec magis proficit ex textu Sermonis s. Eligii in quo legitur: « Eger eucharistiam cum fide et devotione suscipiat oleumque benedictum fideliter ab Ecclesia petat eoque ungetur. » Nam etiamsi retineatur hæc lectio, siquidem in aliis exemplaribus legitur *ungatur*, attamen clarum est ab eo ungi debere ægrotum qui eucharistiam deferrebat et ipsum oleum benedictum, præsertim cum s. Eligius immediate subjiciat: « Ut illud quod scriptum est, impleatur in eo: *infirmatur aliquis, inducat presbyteros, et orent super eum ungentes eum oleo*, » etc. quibus determinatur sensus vocis *ungetur*, seu *unquatur*, id est, efficiat, seu satagat ut ungetur; quod etiam ex sequentibus verbis liquet. Verum hæc omnia dissimulat Basnagius. Cf. Bened. XIV. de synodo l. viii. c. 4. § 1. p. 29.

tantum sacerdote (1). Hoc ergo definire Ecclesiæ est penes quam disciplinæ moderandæ jus est. Quapropter non est cur miremur in Ecclesia saltem latina ob nonnullos, qui irrepperunt abusus, sancitum fuisse ut ab unico sacerdote, parochio scilicet, ungeretur infirmus (Cf. Bened. XIV. loc. cit. § 6).

VI. Subjectum extremæ unctionis esse solos adultos baptizatos gravique morbo laborantes inter omnes catholicos theologos nunc convenit adversus Dallæum contendentem etiam infantes ac optima valetudine utentes inungi quovis tempore consuevisse. Contrarium enim evincunt 1. ipsa Jacobi apostoli verba, ut paulo ante ostendimus; 2. constans Ecclesiæ praxis (Cf. Marten. l. c. art. 1); 3. omnes patres et rituales libri. Si quæ monumenta aliud præ se ferre videntur, vel ex speciali divino instinctu id repetendum (2), vel ex ignorantia, vel demum ex eodem principio quo senes interdum inungi consueverunt (3). Ceterum ad Græcorum aliorumque orientalium praxim quod attinet inungendi sanos ac bene valentes, ostendit Renaudotius, eos per illum ritum minime sibi proponere administrationem sacramenti, sed cæremonialem unctionem quam devotionis causa frequentant (4). Dum vero diximus subjectum hujus sacramenti esse infirmos gravi morbo laborantes, non ita hæc accipiendæ sunt, ut in extremis, ut aiunt, constitutis debeat hoc sacramentum administrari. Hæc enim agendi ratio est contra Ecclesiæ mentem (5)

(1) Id apertissime constat ex iis quæ attulimus de s. Eugenio inuncto ab unico sacerdote; ac de Artemio oleo peruncto ab uno s. Nepotiano. Alia exempla profert Martenius l. c. ex quibus refellitur error Græcorum, ac nominatim Simeonis Thessalonicensis, qui irritum habent sacramentum hoc administratum ab unico sacerdote. Contendunt enim ad minus tres sacerdotes requiri ad valide conferendam infirmorum unctionem. Sed cf. adversus eos quæ scribit Arendius op. cit. lib. v. cap. 6.

(2) Unicum exemplum quod profert Martenius l. c. de extrema unctione sanis collata, est de Odilia filia comitis Herimanni et Mathildis, quæ cum feria IV. ante pascha, ut legitur in Chronico Virdunensi p. 167. ad s. Vitoni monasterium sana et integra accessisset, a Richardo Abbate præmonita de futura sequenti die ejus morte, ab eodem Abbate liquore sancti olei inuncta, postea, ut prædictum fuerat, vita functa est. Ast quis non videat factum istud esse prorsus extraordinarium, nec in exemplum trahendum? Dici etiam non incongrue potest, eos qui sunt divinitus admoniti de instante sibi interitu jam tum coepisse interiori morbo laborare, quod sæpe accidere solet, etsi in specie valerent, ideoque perunctos fuisse eodem prorsus jure, quo senes inungendos mox docemus in decrepitate jam constitutos. Alia exempla profert Bened. XIV. l. c. cap. 3. § 2. quibus eadem debet aptari responsio.

(3) Ipsa enim senectus est morbus, idemque gravior et insanabilior, quo magis mortem prope diem allaturus. Senes enim identidem moriuntur « Sicut sua sponte nulla adhibita vi consumptus ignis extinguitur, ut loquitur Tullius de Senect. c. 20., et quasi poma ex arboribus... si sunt matura et cocta decidunt, sic senibus vitam aufert maturitas. » His propterea salutari unctione consulendum esse jure optimo rituales libri, et in his Romanus § 7. et vir sanctissimus Carolus Borromeus in conc. Mediol. IV. tit. 6. de Extr. Unct. constituunt.

(4) *Perpétuité de la foi*, tom. v. liv. v. ch. 3. ubi præterea observat presbyteros orientales super ægrotos tantum recitare orationes, quibus unctio sacramentalis adhibetur; minime vero easdem recitare cum sanis inungunt. Cf. etiam Goarium in *Euchologio* p. 452. et 728.

(5) Hæc congruat cum iis quæ docet Catechismus rom. p. 2. cap. 6. § 9. « In quo gravissime peccant, qui illud tempus ægroti unguendi observare solent, cum jam omni salutis spe amissa, vita, et sensibus carere incipiunt: constat enim ad uberiores sacramenti gratiam percipiend-

et contra finem secundarium ejusdem sacramenti, conferendi scilicet sanitatem, si animæ saluti expediat; cum enim sacramentum non producat hunc effectum per modum miraculi, non ita debet differri donec miraculum necessarium sit; est præterea hæc praxis perniciosa, cum ex ejusmodi dilatione fiat, ut absque hoc salutari sacramento infirmus e vivis non semel excedat, aut sacramentum recipiat cum sensibus destitutus est ac proinde sine contritionis actibus, demum ansam præbet hæreticis Ecclesiam calumniandi, perinde ac si ipsa pinguedine sua, ut loquitur Calvinus, semicadavera efficiat (1).

Hic observare juverit non semper eundem ordinem in Ecclesia viguisse circa hujus sacramenti administrationem. Ut plurimum enim antiquitus ante viaticum conferebatur, ut allata a nobis documenta ostendunt; interdum etiam post viaticum, ut in præsentia gravissimis de causis usus obtinet (2).

VII. Demum effectum hujus sacramenti docet Tridentinum esse gratiam Spiritus Sancti, cuius unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda (3), ac

dam plurimum valere, si ægrotus, cum in eo adhuc integra mens, et ratio viget, fideique et religiosam animi voluntatem afferre potest, sacro oleo liniatur.

(1) Sic enim loquitur *Instit.* lib. iv. cap. 19. § 21. « Isti (catholici) non infirmos, sed semimortua cadavera, sua pinguedine inficiunt: cum jamjam anima in primoribus labris laborat, vel (ut ipsi loquuntur) in extremis. » Ceterum ex antiquis documentis prolatis a Menardo, et Martenio II. cit. constat Ecclesiam consuevisse sacramentum hoc administrare cum fideles in gravem morbum incidissent. Cf. Bened. XIV. l. c. cap. 7. § 1. seq.

(2) Cf. Bened. XIV. l. c. cap. 8. qui de hoc copiosissime disputat; neque necesse est plura congerere. Bellarm. quoque in op. *de arte bene moriendi* lib. ii. c. 7. varias disciplinæ quæ nunc obtinet rationes affert.

(3) Hinc passim IT. docent per sacramentum extremæ unctionis dimitti peccata venialia *per se*, exitialia vero atque mortifera remitti *secundario* seu *per accidens*. « Neque enim, inquit Catechismus rom. l. c. n. 14., hoc sacramentum primario loco ad graviorum criminum remissionem institutum est, sed baptismus tantum et poenitentia

peccati reliquias (1) abstergit; et ægroti animam alleviat et confirmat; magnam in eo divinæ misericordiæ fiduciam excitando: qua infirmus sublevatus, et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus dæmonis calcaneo insidiantis, facilius resistit; et sanitatem corporis interdum, ubi salutis animæ expedierit, consequitur » (2). Quos quidem effectus fuse et eleganter exponit Catechismus romanus (*Loc. cit.*), ac breviter complexus est hoc distico haud ignobilis poeta:

Ungor in extremis, ut fiat gratia major,
Et morbus levior, et mea culpa minor.

vi sua hoc efficiunt. » Qui ergo cum Samborio existimant effectum istius unctionis per se non esse solam remissionem venialium, sed etiam mortalium, ii pugnant cum doctrina Catechismi romani, imo cum sensu universæ Ecclesiæ, quæ duo solum semper agnovit sacramenta *mortuorum*, baptismum, nempe et poenitentiam, tertium autem addi oporteret, si extrema unctio ad delenda etiam lethalia fuisset per se instituta. Posset tamen dici ordinatum esse hoc sacramentum etiam directe ad delenda peccata lethalia, sed ea solum quorum poenitens conscientiam non habet, quacumque demum ex causa id proveniat. Hæc omnia copiose declarat Nic. Serarius op. cit. cap. 11. num. 115. seqq. Cf. etiam s. Th. in Suppl. q. 50. ar. 1. et lib. iv. Cont. Gent. c. 75. hæc porro ratione quæ sibi invicem adversari videntur, componuntur. Ex hoc colligunt theologo fieri posse eum per hoc sacramentum salvari, qui alioquin esset damnandus.

(1) Hoc nomine intelligitur languor ille et infirmitas virium, qua a recte factis, atque a studio virtutis avocatur, tum perversa illa, atque præpostera voluntatis inclinatio, qua propensi sumus ad vitia, atque ad explendas cupiditates quodam veluti pondere impellimur. Ut autem hæc duplex animi affectio quæ multitudine peccatorum contrahitur, ita opportuno remedio sanari debet, eo præsertim tempore quo nobis gravi morbo afflicti impendit periculum amittendæ vitæ. Mortem enim pertimescimus; timorem vero auget tum anteactæ vitæ conscientia, tum illa cura et cogitatio de formidando Dei judicio paulo post subeundo. Ne igitur animus his timoribus opprimatur, sed potius mortem tranquille expectet, excitari et erigi debet, pio quodam sanctoque gaudio repleti et a peccati reliquiis liberari.

(2) Sess. XIV. De Extr. Unct. cap. 2.